

Transnationell
jämlikhetspolitik:
en rapport om den
europeiska konstitutionen
och framtidens
vänsterprojekt

Hanna Eklund

Transnationell jämlikhetspolitik: en rapport om den
europeiska konstitutionen och framtidens vänsterprojekt

Stockholm 2017

© Arena idé och Hanna Eklund

Omslagsbild: Sara Rossini

Författarporträtt: Anton Hedberg

Rapporten kan laddas ner från www.arenaide.se/rapporter

FÖRFATTARPRESENTATION

Hanna Eklund är jurist och doktor i Europarätt. Hon är just nu verksam som forskare vid Sciences Po École de droit i Paris.

I. STARTPUNKT: SÖKANDET EFTER EN NY EUROPEISK JÄMLIKHETSPOLITIK	5
II. VARFÖR MÅSTE VÄNSTERPOLITIK FÖR JÄMLIKHET BLI TRANSNATIONELL?	7
III. DEN EUROPEISKA TRANSNATIONELLA KONSTITUTIONEN SOM ARENA FÖR POLITISK FÖRÄNDRING	12
Europas transnationella konstitution	12
EUropas grundläggande konstitutionella problem	16
Skillnaden mellan identitetspolitiska och omfördelningspolitiska krav på jämlikhet i Europeiska unionens konstitutionella struktur	18
IV. EUROPAPOLITISKA IDÉER FÖR JÄMLIKHET	21
Startpunkt	21
Transnationell social omsorg	23
Fri rörlighet för alla	25
En ny EUropeisk omfördelningspolitik	28
Grundläggande sociala rättigheter	30
V. FÖRHÖPPNINGAR OM EN EUROPEISK JÄMLIKHETSPOLITIK FÖR ETT TRANSNATIONELLT SAMHÄLLE	32
REFERENSER	35
TIDIGARE RAPPORTER I SERIEN NY TID	37

I. STARTPUNKT: SÖKANDET EFTER EN NY EUROPEISK JÄMLIKHETSPOLITIK

I den europeiska samtiden är vi, våra arbeten, brist på arbeten, idéer, ekonomiska kriser, ekonomisk tillväxt, konflikter och politik i rörelse över nationsgränser. Detta är ett nytt samhälle och ett nytt sätt att leva som saknar en tydlig jämlikhetspolitik. En politik för social rättvisa som strävar efter att ge alla människor och inte endast ett fåtal tillgång till försörjning, bostad, möjlighet att bilda en familj, utbilda sig, få vård. En politik för social rättvisa som strävar efter att ge alla människor möjlighet att lyckas och där olyckor, misslyckande och kriser inte slår ut människor ur samhället.

Det är alltmer uppenbart att dagens transnationella Europa saknar ett transnationellt politiskt projekt för jämlikhet. Skillnader i människors levnadsvillkor ökar samtidigt som politiska lösningar som separerar människor utifrån etnisk bakgrund ökar i popularitet. Det är både ett tecken på oro i samhället och oroande i sig självt med sådana människosärskiljande samhällstendenser. Dessutom är det europeiska transnationella samhälle som vi lever i en del i en större och alltmer globaliserad och gränsöverskridande värld som ofta beskrivs som komplex och svårbegriplig.

Hur formuleras en europeisk framåtblickande vänsterpolitik mitt i allt detta?

Den här rapporten ska söka svar på den frågan och reda ut hur den europeiska samhällskonstitution som växt fram igenom och kring Europeiska unionen förhåller sig till politiska projekt för jämlikhet och social rättvisa. Detta är en rapport som motiverar varför framtidens jämlikhetspolitik måste vara transnationell och som visar på hur politik för jämlikhet kan formuleras i en svåröverblickbar Europapolitisk verklighet, i en tid när Europeiska unionen är i konstant kris och berättigat och ihållande ifrågasatt.

Den här rapporten skrivs i tron att kris skapar ett utrymme för förändring. Kris ger möjlighet till utveckling. Ett Europapolitiskt vänsterprojekt kan formuleras ur de krasande resterna av det som fallit. Mitt i en bedövande stormig och stegrande nationalism.

En transnationell jämlikhetspolitik är en motståndshandling till den europeiska nationalistiska rörelsen som ligger steget före i

formuleringen av sin Europapolitik och som säger: Stäng gränserna! Avsluta internationella samarbeten! Bygg samhällen där arbeten, värderingar och politik måste paras ihop med en viss etnicitet! Den säger att våra nationella samhällen, våra arbeten, våra kriser och liv är möjliga att frånskilja från varandra.

Utgångspunkten för den här rapporten är den motsatta, den är en hyllning till det sätt på vilket våra politiska liv är sammankopplade och ett försök att tydliggöra hur nya former av europeiska vänsterprojekt kan se ut.

Europa är i dag en politisk plats som saknar en sådan jämlikhetspolitik men Europa är inte den enda platsen i världen som behöver en sådan politik. Att diskutera transnationell europeisk politik är därför en pragmatisk handling som inte utesluter att ambitionen om jämlikhet egentligen bör sträcka sig långt utanför denna kontinents territorium. Dock är ett Europa med social jämlikhet som också skapas transnationellt en ofantligt mycket bättre aktör i världen än en kontinent utan social jämlikhet, en kontinent dömd att ständigt återkastas i nationalistiskt våld.

Mot den bakgrunden inleder jag den här rapporten med att motivera varför politik för jämlikhet måste bli transnationell. Därefter ska jag redogöra för hur den europeiska konstitutionen, som är tänkt att reglera just människor, saker, politik och kriser som rör sig över nationsgränser, ser ut och fungerar samt hur den behöver reformeras, och på så vis göra den europeiska konstitutionen begriplig som politisk arena för framtidens vänsterprojekt.

Jag ska sedan formulera fyra olika förslag på teman för en Europapolitik för transnationell social rättvisa. Först ska jag argumentera för att en transnationell politik måste behålla sin närhet till det som av sin natur är nära – att ta hand om och utbilda barn, att se till att äldre får ett bra liv, att vårda människor som blivit sjuka. Men andra ord en transnationell politik för social omsorg. En Europapolitik för jämlikhet behöver vara både nära och gemensam.

Det andra temat rör en av Europeiska unionens mest centrala och dagspolitiskt mest kontroversiella delar: fri rörlighet. Jag ska försöka beskriva varför den fria rörligheten måste göras klasslös och mot bakgrund av Brexit förstärkas snarare än försvagas.

Det tredje temat rör Europeiska unionens möjligheter till nya former av omfördelning av den rikedom som Unionen i sig själv genererar. Och det fjärde temat rör grundläggande sociala rättigheter

som historiskt varit den mest progressiva delen av den europeiska rättsstrukturen.

Dessa politiska teman är en serie skisser på hur ett bättre europeiskt samhälle kan se ut och är förslag på hur transnationell vänsterpolitisk debatt kan föras.

Samtal om hur Europa bör förändras kommer alltid att ske på olika språk, bokstavligt och bildligt. Det finns ingen europeisk dröm att återskapa eller försöka hålla vid liv. Häri ligger också Europas styrka, den är en mångfald och inte en enhetligt hägrande idé. Men det finns ett bättre europeisk tillstånd än det nuvarande, det som behövs är en politik för jämlikhet för att nå dit.

II. VARFÖR MÅSTE VÄNSTERPOLITIK FÖR JÄMLIKHET BLI TRANSNATIONELL?

Att tekniken förändrats på ett sätt som har gjort mänskliga idéer – politik, kultur, journalistik, forskning – rörliga och internationellt tillgängliga tillhör den allmänna sinnebilden av modernitet.

Den franske filosofen Étienne Balibar har skrivit att nationalismens undergång borde ha blivit det moderna samhällets passande slutsats (Balibar 2004). Men någon sådan kollektiv slutsats har inte dragits. USA:s val av president hösten 2016 är det senaste i raden av exempel som visar hur nationalismens uppmaning att stänga gränser måste mötas med argument om hur ett globaliserat samhälle kan bli jämlikhetsskapande. Framgången för nationalismens förenklande kraft, för att citera Balibar, är långt ifrån att vara endast en del av vår historia.

Också i Europa är gränsstängande nationalism en markant politisk realitet samtidigt som de krissituationer Europa befunnit sig i under 00-talet och 10-talet har illustrerat hur samhällsproblem och mänsklig sårbarhet rör sig över nationsgränser.

Ett tydligt exempel på gemensam sårbarhet och brist på jämlikhetspolitik är vad som utspelade sig i Europa mellan 2008 och 2012 då den ekonomiska krisen påverkade medlemsländernas nationella ekonomier enligt liknande mönster.

När den ekonomiska krisen skulle hanteras av Europeiska unionen blev den totala avsaknaden av en Europapolitik för jämlikhet tydlig. Krishanteringens bestod i att EU-kommissionen, Europeiska centralbanken och Internationella valutafonden gemensamt arbetade fram en åtstramningspolitik vid sidan av Europeiska unionens gängse lagstiftningsprocess. Resultatet blev en serie av nödlån som krisande euroländer mottog på villkoret att de genomförde åtgärder som kraftigt sänkte skyddet för arbetstagares rättigheter och grundläggande sociala rättigheter. Via nödlånen genomfördes åtstramningspolitiken på liknande sätt i samtliga krisande länder. Den europeiska arbetsrättsjuristen Claire Kilpatrick har i sin forskning visat både hur dessa krisåtgärder genomfördes i strid med grundläggande principer om god lagstiftningsprocess och framför allt hur de i grunden förändrade euroländernas sociala skydd och välfärdssystem (Kilpatrick 2014, Kilpatrick 2015).

Den hetsiga stämningen av krishantering som rådde i Europa mellan 2011 och 2015 har mattats av men Europas unga generation växer upp med prekära arbetsmarknader och oklar koppling mellan utbildning och anställning, vilket i sin tur påverkar både möjligheten till eget boende och möjligheten att bilda familj. Europas äldre generation har sett sin livsstil och sitt sätt att arbeta förändras i och med den globaliserade ekonomin och åtstramningspolitiken har i flertalet europeiska länder påverkat både äldrevård och pensionssystem. Det elementära har blivit prekärt.

Bortom denna kontinent har den globala ojämlikheten, liksom förut i historien, bidragit till att allt fler människor emigrerar eller tvingas fly (Pelling & Strinäs 2016). De senaste årens ökning av människor som flyr till Europa från krigsdrabbade länder för att rädda sina liv har triggat EU-länder att stänga sina nationsgränser. Bristen på europeiskt samarbete för att lösa en kris som pågår i hela Europa visar tydligt på det ohållbara i att åtgärda transnationella problem med nationella lösningar.

Vi lever med andra ord i ett Europa med samma typer av ojämlikhetstrender triggade av samma kriser: ökande skillnad i levnadsvillkor och arbetsvillkor för unga och gamla, ökande skillnad mellan fattiga och rika, mellan människor som fötts i Europa eller som har flytt eller flyttat hit och alltså mellan kvinnor och män. Denna transnationella sårbarhet är en av de grundläggande anledningarna till att en politik för jämlikhet måste bli transnationell.

Det behövs en politik för ett transnationellt samhällsbygge som minskar den ojämlikhet mellan människor som växer på liknande sätt i Europas medlemsländer och runt om i världen.

Vilken typ av politik finns i det transnationella rummet?

Marknaden, till skillnad från jämlikheten, har en tydlig transnationell skyddspolitik. I denna politiska prioritering av marknadens intresse av effektivitet, vilken är typisk för Europapolitiken, finns en smärtpunkt som behöver belysas. Det transnationella rummet bebos och domineras av de ekonomiskt starka och tenderar att både oroa och alienera resten. Marknaden, och på senare tid inte minst kapitalmarknaden, är ett tydligt exempel på en företeelse som har frodats i den dynamiska rörelse som transnationalismen skapar. Detta kan också skönjas i idéer om vad som är en transnationell människa.

Sociologen Ettore Recchi har sammanställt mätningar av hur människor ger uttryck för transnationalism i Europa (Recchi 2014). Dessa mätningar fokuserar på konsumtionsmönster, resor, studier och fastighetsägande. Det blir lätt så. Idén om den transnationella människan är idén om en aktör, vilket även speglas i hur forskningen slentrianmässigt mäter transnationellt beteende. Både forskning och offentlig debatt odlar bilden av transnationalism som något som måste erövrats och köpas, en stark och driven person i symbios med, och inte ett offer för, det moderna samhället.

Vad som hamnar i skuggan av denna sinnebild av den starka transnationella varelsen är hur det transnationella inte enbart är det som rör på sig utan även det som är påverkat av allt som rör på sig.

Med andra ord, den som blir arbetslös, vars arbete förändras eller vars arbetsrättsliga skydd försämras på grund av samma transnationella ekonomiska och politiska fenomen är i sig själv en transnationell människa.

Den som är förtryckt eller diskriminerad av liknande handlingar och av samma anledningar, må det vara kön, etnicitet eller sexuell läggning, genomlever omständigheter som är transnationella snarare än instängda i vissa nationer.

*Det behövs
en politik för
ett trans-
nationellt
samhälls-
bygge som
minskar den
ojämlikhet
mellan
människor
som växer på
liknande sätt
i Europas
medlems-
länder och
runt om i
världen.*

Det är denna sammankopplade transnationella ojämlikhet som kräver en politik för jämlikhet. Nationalismen har antagit utmaningen och beslutat sig för att stoppa och nedmontera vårt transnationella samhälle i förhoppningen att på något sätt återskapa efterkrigstidens nationella industrialism och en cementering av gränsen mellan rika och fattiga områden i Europa och världen. Donald Trumps politik är ett bra exempel på det förstnämnda och Theresa Mays första linjetal efter Brexit den 17 januari 2017 med titeln Global Britain är ett bra exempel på det senare då Storbritanniens kolonialmakt omskrevs som en era av storsint internationalism och där den enda immigranten som är välkommen är den högutbildade.

Detta måste bemötas med en jämlikhetspolitik för alla och framför allt en politik som inte utesluter eller ignorerar människor som har blivit negativt drabbade av det transnationella samhällets brist på jämlikhetspolitik.

Samhället har förändrats och jämlikhetspolitiken måste utvecklas i samma takt. Glappen mellan de två är djupt destruktiv.

Den italienska filosofen Paulo Virno skriver att vår samtid är som det omvälvande 1600-talet i det att våra samhällskategorier – stat, nation, folk, skillnaden mellan privat och offentligt liv – inte längre passar som gränssättare för den tillvaro som vi lever i och dessa samhällskategorier behöver därför uppdateras eller rent av bytas ut (Virno 2004). Känslan, misstanken, att de kategorier som vi använder när vi pratar om vårt samhälle inte stämmer, inte hjälper oss att tyda och förklara allt det som påverkar oss, skapar enligt Virno både ångest och oro hos människor men också incitament för förändring.

Annorlunda uttryckt och med specifikt fokus på svensk offentlig debatt: Tanken att politik för jämlikhet måste uppdateras till förutsättningarna för att bli framgångsrik formulerades även under ett välkänt ögonblick i svensk nutidshistoria – i Per Albin Hanssons folkhemstal från 1928. Han riktade sig till den sittande liberala regeringen i sin uppmaning att svara på samhällets ojämlikhet.

”Ju förr vi börja denna undersökning, desto snarare skall insikten härom komma och desto bättre skola vi vara beredda att praktiskt lösa uppgifterna, när de en gång på grund av förhållandenas egen utveckling icke längre kan undanskjutas.”

Jämlikhetspolitiken måste anpassas till förhållandenas egen utveckling. Per Albin Hanssons folkhemstal var nyligen föremål för en debatt (*Aftonbladet* 9/7 2016 och *Aftonbladet* 15/7 2016) som ställde sig frågan om det fokus på den egna nationen som kommer till uttryck i talet är bra eller dåligt. Det är, enligt min mening, svårfråkomligt för Per Albin Hansson att 1928 beskriva samhället som den svenska staten och dess kommuner, och därmed göra enkom det svenska folket till boende i det hem som denna stat med dess kommuner bör vara. Han anpassar sin jämlikhetspolitik till sin tid.

Att efterkrigstidens välfärdssamhällen, inte bara i Sverige utan hela Europa, byggde på medborgarskap och därmed exkluderar de utan medborgarskap är en av de viktigaste anledningarna till att 1900-talets jämlikhetspolitik inte passar samtidens mer rörliga sätt att existera.

Förhållandenas egen utveckling tar udden av en jämlikhetspolitik som söker stänga in politiska förslag i nationalstaten och därmed söker göra välstånd till en nationell angelägenhet och inte till ett Europagemensamt projekt i dialog med omvärlden.

Hur svarar Europeiska unionen på det skriande behovet av en transnationell jämlikhetspolitik?

Europeiska unionen är påfallande blek vid sidan av färgstyrkan och de skarpa kontrasterna i 2010-talets alltmer ojämlika samhälle.

Den europeiska unionen var tänkt att skapa fred genom att integrera Europas länder med varandra. Först genom att göra marknaden för krigets två grundmaterial kol och stål gemensam och sedan genom att succesivt både öka antalet medlemsstater och samordna allt fler av samhällets aktiviteter.

Det Europa som vi lever i i dag är annorlunda jämfört med efterkrigstidens Europa. Våra liv och samhällsproblem är mer sammankopplade än de var 1945 men framför allt är våra liv i dag mer sammankopplade än vad Europeiska unionen klarar av att politiskt svara mot.

Europeiska unionen var tänkt att leda integrationen men européernas samhällsproblem sprang om den i hög fart.

Detta innebär att medan Europeiska unionen utformades för att driva utvecklingen för ett mer integrerat Europa har européers livsförutsättningar blivit mer sammanlänkade än det europeiska unionsprojektets politik. Europeiska unionen låg steget efter när finanskrisen drabbade en kontinent och flertalet av dess länder med

förödande kraft, Europeiska unionen ligger steget efter vad gäller att ta hand om de människor som flyr till Europa med fara för sina liv. Europeiska unionen är inte en del av en politik för jämlikhet trots att Europas länder upplever liknande ökningar i skillnader i livsförutsättningar för de människor som bor här. Därför behöver Europeiska unionen en ny politik för jämlikhet.

I tre punkter...

- Den ekonomiska sårbarheten och ojämlikhetens mönster är transnationella, alltså måste vår politik för jämlikhet bli transnationell.
- Framgångsrik jämlikhetspolitik uppdateras till förhållandenas egna utveckling.
- Europeiska unionens politik släpar efter och speglar inte de sätt på vilka människor som lever i Europa och de problem som deras samhällen har är sammankopplade med varandra.

III. DEN EUROPEISKA TRANSNATIONELLA KONSTITUTIONEN SOM ARENA FÖR POLITISK FÖRÄNDRING

Europas transnationella konstitution

I det demokratiska samhällets konstitution står dess grundläggande regler nedskrivna: Hur lagar stiftas. Hur domare tillsätts. Hur offentliga institutioner styrs. Vilka grundläggande mänskliga rättigheter som all offentlig makt måste respektera. Sverige kallar sitt dokument grundlag, flera kontinental- och centraleuropeiska länder kallar sina dokument konstitutioner. Europeiska unionen använder ordet fördrag.

Ett konstitutionellt textdokument är oavsett namn dock livlöst utan uttolkare (Cover 1983, Tuschnet 2000). Vad som är nedskrivet i EU:s Lissabonfördrag blir bara meningsfullt när det tolkas och används i samhället av de människor som bor där. En konstitutions nedskrivna rättsstatsprinciper kan användas av en domstol för att kontrollera hur en regering har använt sin makt. En konstitutions

skrivna ord om allas likhet inför lagen kan användas av en person som på grund av sin sexuella läggning inte får arbeta på samma villkor på en viss arbetsplats.

Det förvirrande med en konstitution är spänningen mellan liv och livlöshet. Något kan stå skrivet om hur ett samhälle ska fungera i ett dokument som samhället självt skyddar, utan att samhället för den sakens skull fungerar på det vis som konstitutionen föreskriver. De nedskrivna konstitutionella principerna, ofta tilltalande i sin rättfärdighet, måste i ett demokratiskt samhälle användas i och utanför domstolar för att få liv, både av de som har makten och de som kritiserar makten.

Ett samhälles konstitution är alltså de textdokument där principer och regler står skrivna, men den är också de konflikter, tolkningar och handlingar som grundas i idéer om vad ett samhälles konstitution bör vara. En konstitution är både en vag idé om betydelsen av en text och ett redskap att ta tag i och rikta mot de delar av samhället som inte fungerar.

Den transnationella konstitutionen, till skillnad från en nationell, måste dessutom beskriva hur olika stater ska samarbeta och samordnas med varandra (Resnik 2014). Hur de lagar som är transnationella ska tillämpas på samma sätt i olika stater och hur konflikter som uppstår runt om i ett stort geografiskt område bör lösas.

Europeiska unionen har gett Europa en transnationell konstitutionell struktur. Först och främst Lissabonfördraget som innehåller tre delar: Fördraget om Europeiska unionen, Fördraget om Europeiska unionens funktionssätt och Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna.

Europeiska unionen har en domstol, EU-domstolen, satt att tolka fördragens betydelse och se till att medlemsstaterna följer deras innehåll och garanterar individer deras EU-rättigheter, till exempel fri rörlighet, skydd mot diskriminering på grund av nationalitet och lika lön för lika arbete.

Europeiska unionen har ett parlament, EU-parlamentet, som lagstiftar tillsammans med EU:s två beslutsfattande organ rådet och kommissionen. På EU-språk kallas lagstiftning för förordning och direktiv.

Europeiska unionen har också, likt alla sina medlemsstater, åtagit sig att följa Europakonventionen för mänskliga rättigheter som

Det finns historiska exempel på hur EU:s lagstiftningsprocess och dess domstol kan användas för progressiva ändamål.

skyddas av Europadomstolen för mänskliga rättigheter i Strasbourg. Dessa två, EU:s fördrag och Europakonventionen med dess domstol, utgör Europas två viktigaste transnationella konstitutionella system.

Dessa beskrivningar av hur europeiska rättigheter och lagstiftning ska gälla över hela Europa, hur dessa förändras och upphävs, är upp till alla Europas människor att tolka och använda sig av för att utforma nya transnationella politiska lösningar på samhällets problem.

En *EUropeisk* politik för jämlikhet kan skapas både inom ramen för och genom att reformera denna konstitutionella struktur men det behövs idéer för *hur* och det behövs också en rörelse som är övertygad om *varför*. Att systemet är i kris är ett gyllene tillfälle att beskriva hur det ska förändras och utvecklas.

Det finns historiska exempel på hur EU:s lagstiftningsprocess och dess domstol kan användas för progressiva ändamål.

Fram till oljekriserna på 70-talet genomförde Europeiska unionen lagstiftning för att öka arbetsskyddet i Europa, framför allt drev EU-domstolen på för att säkerställa lika lön för lika arbete och i slutet av 70-talet antogs direktiv 76/207/EEC för att motverka könsdiskriminering på arbetsplatsen. I växelverkan med socialistiska regeringar och starka arbetarrörelser runt om i Europa (Featherstone 1988, Sassoon 1996) antogs även skydd för arbetstagare om arbetsgivaren går i konkurs (direktiv 80/987/EEC), skydd om arbetsgivaren flyttar sin verksamhet (direktiv 77/187/EEC) och skydd mot kollektiva uppsägningar (direktiv 75/129/EEC).

Under 1990-talets relativa Europaoptimism antogs europeisk skyddslagstiftning för föräldraledighet (direktiv 96/34/EC), betald semester (direktiv 93/104/EC) och skydd mot utnyttjande av tillfälliga arbetskontrakt (direktiv 99/70/EC). Med andra ord, EU identifierade Europagemensamma problem såsom diskriminering av kvinnor på arbetsmarknaden och den ökande prekariseringen av arbetskontrakt i den arbetsmarknad som kom efter efterkrigstidens industrialism.

Historiskt har progressiv transnationell Europapolitik varit mest framgångsrik när nationella politiska rörelser kopplat ihop sig med varandra och använt Europeiska unionens system för att konfrontera

problem som de upplever som gemensamma. Politiska initiativ har kommit ur en kombination av brister i nationella system och erkännandet av det transnationella i samhällsproblemet som ska konfronteras. Vad som är viktigt att poängtera är att denna växelverkan är annorlunda än en klassisk demokratisk process och jag ska återkomma till varför detta är problematiskt i nästa kapitel. Dock, det är viktigt att visa hur uppbyggnaden av Europas transnationella konstitution också har varit konstruktiv för vänsterpolitiska rörelser.

Ett bra exempel på en sådan växelverkan är när Italiens regeringar tillsammans med EU-kommissionen på 1960-talet sökte förstärka arbetsskyddet för migrantarbetare under en period när stora mängder syditalienare emigrerade till Frankrike, Belgien och Tyskland. Resultatet blev den (numer reviderade) förordningen 1612/68 som garanterar migrantarbetare tillgång till socialt skydd på samma villkor som nationella medborgare. Ett annat exempel är Storbritannien där fackföreningsrörelsen organiserade sig tillsammans med EU-kommissionen för att driva frågan om arbetstagares rättigheter under Thatcher-åren, vilket resulterade i 1989 års gemenskapsstadga om arbetstagares grundläggande sociala rättigheter som blev en viktig symbolseger om än inte ett revolutionärt dokument.

I den här rapporten ska jag ge förslag på vad vi skulle kunna göra just nu i en europeisk union som är i kris och där ojämlikheten mellan människor ökar enligt liknande mönster – mellan unga och gamla, mellan människor födda utanför och innanför Europa, mellan fattiga och rika. Denna europeiska konstitutionella struktur är i behov av reform men den tillhör alla och kan vara en byggsten i en politik för jämlikhet som konfronterar 2010-talets politiska utmaningar.

I tre punkter...

- Ett konstitutionellt textdokument beskriver vad människor kan förvänta sig av sitt samhälles styrning och det skydd som samhället ger den enskilda. Det är en guidebok för samhällsförändringens formalia. En mänskligt skapad arena inom vilken politisk förändring är möjlig. Europeiska unionen har gett Europa en sådan arena, bristfällig men också med tydliga fördelar.

- Europeiska unionens konstitution pendlar mellan liv och död och är för sin livskraft beroende av att tolkas, användas som utgångspunkt för politiska projekt och förändras av både institutioner, politiska organisationer och enskilda personer.

- Europas transnationella konstitution koordinerar samspelet mellan det europeiska och de nationella samhällssystemen och detta samspel är just nu i kris. Denna starka friktion kan användas för att lansera en ny politik för ökad jämlikhet i Europa.

EUropas grundläggande konstitutionella problem

En del av svaret på frågan *varför en tydlig europeisk politik för jämlikhet inte redan finns* är att Europeiska unionen har två väldokumenterade problem med sin konstitution.

För det första är EU fortfarande i stor utsträckning en mellanstatlig organisation vilket innebär att dess parlament vars ledamöter tillsätts i direkta val har mindre inflytande jämfört med ett nationellt parlament. Europeiska unionen har därför inslag både av en internationell organisation kontrollerad av regeringsrepresentanter och av demokratisk federal stat.

På grund av detta drivs Europeiska unionens agenda därför inte av dess folkvalda församling utan av de kompromisser eller den kompromisslöshet som medlemsstaternas regeringar präglas av vid ett givet tillfälle. Den åtstramningspolitik som kom att dominera hanteringen av den ekonomiska krisen, det sätt på vilket människor på flykt möts av oorganiserad och vid gränserna direkt livsfarlig undermålighet i mottagandet och det sätt på vilket det konservativa Tory-partiet genom Brexit-processen dominerat Europapolitiken i över ett år är alla tydliga exempel. Nationella högervindar blir europeisk högerstorm.

De människor som bor i Europeiska unionen kastas mellan de europeiska institutionernas och de nationella regeringarnas politiska initiativ på ett sätt som ofta alienerar de som inte arbetar i en europeisk institution eller sitter i en nationell regering.

Detta är ett demokratiskt underskott i klassisk mening – makten utgår inte från folket – men denna växelverkan mellan europeisk och nationell exekutiv styrning visar också på den nationella demokratis ofullkomliga grepp om det transnationella samhället (Benhabib 2009, Benhabib 2012).

Även om vi röstar i nationella val är våra samhällen så pass ihopkopplade över nationsgränserna att även det demokratiska

systemet behöver bli transnationellt för att vår röst ska höras i det samhälle i vilket vi lever. Detta är den tyngst vägande orsaken till att Europeiska unionen behöver bli mer som en demokratisk federal stat och mindre av internationell organisation för att på så sätt kunna härbärgera en levande demokratisk process för detta århundrade. Den behöver bli en demokratisk arena där transnationell jämlikhetspolitik kan skapas och bekämpa den växande ojämlikheten.

Det andra väldokumenterade problemet är att det transnationella juridiska system som växt fram i och med Europeiska unionen i högre utsträckning har använts till att skapa en arena för marknadens intressen snarare än människors intresse av social rättvisa.

Den fria rörligheten är Europeiska unionens startpunkt. Unionsprojektets juridiska kärna präglades initialt av försök att få marknaden och arbetstagare in i ett tillstånd av hinderlös rörlighet. Det är i grund och botten en liberaliserande åtgärd som fokuserar på det kraftfullt agerande människosubjektet som den viktigaste juridiska kategorin i ett rättssystem. Detta har gjort mekaniken för europeisk integration i hög grad beroende av och anpassad till idéer om det aktiva och förhållandevis kraftfulla människan – företagaren, universitetsstudenten, resenären, arbetaren och så vidare.

Som jag skrev tidigare så har idén om den transnationella människans styrka kommit att utesluta politiska projekt som ser vår transnationella verklighet som något som berör oss alla. Detta har inneburit att den typiska EU-människan var tänkt att dra fördelar av marknaden och därför har den transnationella sårbarhet som marknaden skapat aldrig erkänts som ett lika viktigt Europapolitiskt projekt.

Det tydligaste exemplet, vid sidan av den Europagemensamma marknaden, är Ekonomiska och monetära unionen (EMU) som alltsedan Maastrichtfördraget (en föregångare till Lissabonfördraget) kommit att begära en form av finanspolitik som inte spenderar eller lånar till välfärdssatsningar. Detta är ett väldokumenterat problem som underminerar demokratisk diskussion om euroländernas finanspolitik (se Stiglitz 2016 för ett i raden av exempel). EMU har kommit att bli ytterligare ett sätt på vilket transnationell ekonomisk Europapolitik har kommit att undergräva en transnationell jämlikhetspolitik.

Dock. Marknadsintressets dominans ska inte leda till slutsatsen att alla andra intressen ska skyddas inom nationen, i stället måste jämlikhetspolitiken ta plats i samma transnationella rum.

I tre punkter...

- Europeiska unionen har två grundläggande konstitutionella problem som försvårar framväxten av demokratiska politiska projekt för jämlikhet.
- Europeiska unionen är demokratiskt ofullkomlig vilken försvårar för människor att knyta an till politiska förslag som beskriver hur vi ska ta oss från det politiska nuet till en Europapolitik för jämlikhet.
- Europeiska unionen har i sin strävan att ta bort hinder för marknadens fria rörlighet och en finanspolitik som försvårar offentliga investeringar skapat ett transnationellt juridiskt system som förknippas med marknadens intresse av vinst snarare än människors intresse av social rättvisa.

Skillnaden mellan identitetspolitiska och omfördelningspolitiska krav på jämlikhet i Europeiska unionens konstitutionella struktur

Europeiska unionen har hittills varit bättre på att hantera identitetspolitiska krav på jämlikhet jämfört med omfördelningspolitiska krav på jämlikhet. Varför är det så och vad betyder detta egentligen för vår förståelse av dessa två vänsterprojekt och framtidens Europapolitik?

Filosofen Nancy Fraser skrev redan i mitten av 1990-talet om hur identitetspolitikens krav på erkännande av skillnad i representation i samhället på grund av kön, etnicitet och sexuell läggning har blivit vänsterns nya politiska konfliktlinje och ersatt omfördelningspolitikens krav på ekonomisk jämlikhet (Fraser 1995). Fraser beskriver hur erkännandet av skillnad i representation kommit att dominera den politiska vänstern i ett post-socialistiskt tidevarv. Grupptillhörighet har ersatt klasstillhörighet som den centrala mobiliserande kraften, ojämlikhet ska åtgärdas med kulturellt erkännande av likvärdighet snarare än omfördelning av samhällets tillgångar.

För och emot det identitetspolitiska projektet har blivit ett vanligt sätt att diskutera vänsterpolitik också i Sverige. Fraser säger i stället

att både identitetspolitik och omfördelningspolitik behövs och visar övertygande hur dessa politiska rörelser upptäcker ojämlikhet på olika sätt, nämligen i vad hon kallar för kulturell representation respektive i ekonomiska livsförutsättningar. Dessa två vänsterpolitiska krav står alltså inte i motsatsförhållande till varandra utan kompletterar varandra.

Europeiska unionen har inget gemensamt skattesystem och EMU:s ensidiga fokus på åtstramningspolitik har gjort att EU kommit att förknippas med motsatsen till omfördelningspolitik.

Varför är då en transnationell konstitution likt den europeiska bättre lämpad att tillgodose identitetspolitiska krav? Det finns två huvudsakliga anledningar. Den första är att det samspel mellan nationella rättsordningar och den europeiska rättsordningen som en överstatlig domstol likt EU-domstolen och Europadomstolen för mänskliga rättigheter är satt att bevaka gör sådana domstolar till en mycket effektiv samarbetspartner för grupper som vill komma till rätta med diskriminering i sina egna länder. Detta innebär att en överstatlig domstol kan pröva en viss lagstiftning eller ett visst beslut i ett visst land och komma fram till att dessa bryter mot det europeiska skyddet för mänskliga rättigheter. De konstitutionella texterna får på så sätt liv och kan genom de europeiska domstolarnas makt förändra rättssystem i ett visst land genom att beskriva varför det nationella skyddet är bristfälligt.

Det identitetspolitiska grundargumentet om skydd mot diskriminering och rätten att bli likvärdigt representerad i samhället kan på så sätt hanteras om än inte fullkomligt så i alla fall stundtals mycket effektivt i en överstatlig domstol.

För att ta några exempel: EU-domstolen tillsammans med kommissionen och parlamentet har varit drivande i att förändra arbetsplatsdiskriminering av kvinnor i de flesta av EU:s medlemsländer genom lagstiftning (lika lön garanteras redan i Romfördraget från 1957 och därefter har generell likabehandling garanterats i samtliga fördrag samt i direktiv 75/117/EEC, 76/207/EEC och 79/7/EEC, vilka sedermera slogs ihop i direktiv 2006/54/EC) och genom att domstolen sedan

En överstatlig domstol kan pröva en viss lagstiftning eller ett visst beslut i ett visst land och komma fram till att dessa bryter mot det europeiska skyddet för mänskliga rättigheter.

aktivt gett en bred tolkning av likabehandling som inneburit att nationell lagstiftning har behövt ändras och diskrimineringslagstiftningen bli starkare. Kvinnor har på detta sätt aktivt kunnat skapa prejudikat genom att beskriva varför deras egna länder inte lever upp till EU:s antidiskrimineringsstandard (se EU-domstolen i mål 43/75, Gabrielle Defrenne, mål C-285/98, Tanja Kreil och mål C-232/09, Dita Danosa).

Både EU-domstolen och Europadomstolen för mänskliga rättigheter har i grunden förändrat och slutligen upphävt (framför allt Storbritanniens) diskriminerande arbetsplatslagstiftning som särbehandlade homosexuella (se Europadomstolen i *Dudgeon v United Kingdom* i domslut från 22 oktober 1981) och transsexuella (EU-domstolen i mål C-13/94, *P v S och Cornwall County Council*) och Europadomstolen för de mänskliga rättigheterna har slagit ner på och därmed upphävt lagstiftning och praxis i flertalet centraleuropeiska länder som diskriminerat romska barn genom att systematiskt ge dem sämre utbildning (Europadomstolen i *D.H. and Others v The Czech Republic* i domslut från 13 november 2007).

Den andra anledningen till att Europas transnationella konstitution passar identitetspolitiska krav är just att dessa krav är transnationella till sin natur i den bemärkelsen att de ser i princip likadana ut i alla Europas länder. Politiska rörelser som vill se jämlik representation mellan män och kvinnor, som vill garantera att flyktingar behandlas som medborgare, som vill få ett slut på diskriminering på grund av sexuell läggning och som vill bekämpa rasistiska strukturer i myndighetsutövning har likande uppbyggnad i alla Europas länder och ser inte sin kamp enbart som en nationell angelägenhet.

Denna funktion som möjliggör identitetspolitiska krav på jämlikhet ska vårdas och bör användas av Europas medborgare. Den ska förstås som en möjlighet, men det är samtidigt viktigt att komma ihåg att på samma sätt som en överstatlig domstol kan fungera som en förbättrare av rättighetsskyddet i kampen mot diskriminering så kan den också sänka skyddet i ett visst land (Eskridge 2002).

Enbart identitetspolitik räcker inte för att skapa ett mer jämlikt Europa även om sådana rörelser kan verka som en katalysator för progressiv förändring, framför allt mot diskriminering.

För att komma till rätta med den ekonomiska sårbarhetens gränslöshet och dess tillväxt behövs en jämlikhetspolitik som kan

omfördela resurser i det transnationella samhället. Både identitetspolitiska och fördelningspolitiska krav behöver kunna bli hörda transnationellt.

I tre punkter...

- Både identitetspolitik och omfördelningspolitik behövs i ett transnationellt vänsterprojekt för vårt århundrade.
- Europeiska unionen och Europakonventionen och dess domstol har varit en konstruktiv arena för förverkligandet av transnationella identitetspolitiska krav.
- Europeiska unionen har inte tillgodosett omfördelningspolitiska krav på ett sätt som har mött den ökade ekonomiska ojämlikheten på den europeiska kontinenten.

IV. EUROPAPOLITISKA IDÉER FÖR JÄMLIKHET

Startpunkt

Det transnationella samhället skapar sin alldeles egna känsla av tillhörighet med något som är större än den egna nationens referensram. Vi kan dela politiska idéer, kämpa mot olika former av förtryck och särbehandling, lära av och roas av varandras kulturer, organisera miljöskydd och vägbyggen, sörja tillsammans och fira tillsammans. Men det transnationella samhället har varit en arena som ensidigt dominerats av det marknadsorienterade politiska projektet, ofta utarbetat utanför demokratiska institutioner, som har främjat ekonomiskt starka människor.

Det transnationella samhällets marknadsorienterade politik har blivit sitt eget imperium. Detta imperium kan också beskrivas med ord som globalisering, nyliberalism och kapitaliserad eller finansiell kapitalism (Fraser 2016). Nationalistiska rörelser, må det vara Brexit, Trumpism, Sverigedemokrater eller franska Front National kan ses som en reaktion mot detta imperium. Dessa rörelser ser nationalitet för vissa etniciteter som samhällets bästa organisationsteknik. Den genom deportering och inreseförbud utrensade nationalstaten hägrar i denna politiska vision som ett tillstånd av fridfullhet.

I det följande ska jag formulera fyra förslag för en transnationell politik för ökad jämlikhet. Vad är poängen med att göra detta? Kan de bli verklighet när det europeiska unionsprojektet befinner sig i djup kris och blir legitimt ifrågasatt?

Ja. Kriser ger utrymme för utveckling. *EUropeisk* politik behöver bli demokratisk. Politiska idéer måste kunna bli politisk verklighet genom att Europaparlamentet ges ökat inflytande men också genom att nationella politiska rörelser samarbetar över nationsgränserna för att skapa gemensamma Europapolitiska målsättningar. En reform av Europaparlamentets inflytande kommer att ta längre tid, ökat transnationellt samarbete skulle kunna ske vid nästa EU-val.

EU-vals kampanjer drivs gärna med utgångspunkt i nationella särintressen. I Sverige, till exempel, har Socialdemokraternas EU-valkampanjer sedan 2009 fokuserat på vad som kallas 'ordning och reda på arbetsmarknaden.' Detta var en reaktion på det så kallade Vaxholmsmålet där Byggnads arrangerade en lockout av lettiska arbetare då dessa inte skrivit på de kollektivavtal som gällde för den specifika arbetsplatsen. I praktiken innebär detta att EU-vals kampanjen har kommit att fokusera på rätten till *lokalt förhandlade löner*, främst i Stockholmsområdet och i byggbranschen, och att motverka införandet av *nationellt förhandlade kollektivavtal* som utländska byggbolag, framför allt från Polen, Tyskland och Lettland, kan ansluta sig till (Neergard 2015 och se vidare Arbetsmarknadsutskottets utlåtande, 2011/12:AU14, Subsidiaritetsprövning av förslag till Monti II-förordning samt EU-kommissionens förslag till en reform av utstationeringsdirektivet, 96/71/EC, presenterat i mars 2016). Trots att det finns goda argument på båda sidor av denna konflikt så är detta ett bra exempel på en typ av snävt nationellt fokus som dränerar ett projekt som Europeiska unionen på sin kapacitet att svara på samtidens ojämlikhet.

En transnationell politik för jämlikhet behöver nationella politiska rörelser som är villiga att tänka utanför landsgränsens särintressen. Därför vore det bättre att bedriva EU-vals kampanjer tillsammans med andra liksinade europeiska politiska rörelser och lyfta fram en gemensam politik. För att demokratisera Europeiska unionen krävs en direkt tillgång till en transnationell demokratisk institution likt EU-parlamentet men det krävs också nationella politiska rörelser

villiga att skapa transnationella politiska förslag. Varför inte till nästa EU-val?

I det följande ska jag formulera fyra idéer för hur en plattform för en transnationell europeisk jämlikhetspolitik skulle kunna se ut.

Transnationell social omsorg

En transnationell politik för jämlikhet måste lyckas formulera sitt eget fridfulla lugn som motståndskraft till all den politiska oro som den transnationella marknaden skapar. En transnationell politik för jämlikhet måste vara nära det som är närstående människor – att ta hand om och utbilda barn, att se till att äldre får ett bra liv, att vårda människor som blivit sjuka – och samtidigt vara sammankopplad med det som berör oss alla, oavsett var vi bor.

Ett politiskt vänsterprojekt för det transnationella samhällets europeiska union måste kunna ta till vara närhetens och omsorgens kraft. Den måste kunna beskriva varför ett transnationellt samhälle är både konkret nära och stilla samt konkret gränsöverskridande och i rörelse.

En av Europeiska unionens styrande konstitutionella principer kallas subsidiaritetsprincipen och syftar till att beslut ska fattas så nära medborgare som möjligt, och bara när målsättningen av en viss åtgärd bättre uppnås på unionsnivå ska den beslutas på unionsnivå. Subsidiaritetsprincipen är en konstitutionell metod som är tänkt att reglera samspelet mellan det nationella och det *EUropeiska* och den står nedskrivnen i Lissabonfördraget. Ur ett politiskt perspektiv är det en vag princip då det inte är alldeles självklart vad som är ”bättre”. Den är, möjligen på grund av just detta, mycket omtyckt av EU-skeptiker som använder den för att säga att mycket lite egentligen blir bättre om det beslutas på EU-nivå. Denna attityd – ”Europagemensamt bara om bättre” – blir lätt till ett slags stelbenthet och kan därför tendera att stå i vägen för progressiva politiska förslag.

En Europapolitik för transnationell social omsorg kan dock använda sig av subsidiaritetsidén. Inte bara för att hålla sig borta från vissa politikerområden, vilket är den klassiska EU-subsidiaritetspositionen, utan genom att i stället förstärka människors närhet till utbildning av barn, äldres omhändertagande och sjukvård, och här kommer det viktigaste, i direkt kontrast till privatiseringen av denna omvårdad.

*En trans-
nationell
jämlikhets-
politik kan
stävja
privatisering
genom att
lyfta upp
omsorg till
ett värde
som är lika
viktigt för
alla
människor
oavsett var
de bor.*

Europeiska unionen skulle kunna bidra till att social omsorg behålls nära människor som lever i Europa genom att motverka att den privatiseras.

Europeiska unionen har redan kontrollerat ägande genom sin jordbrukspolitik där den historiskt har sökt reglera prissättning och produktionsnivåer för att behålla lokalt och småskaligt jordbruk. Detta har reglerats främst i förordningar men också i direktiv. Enligt samma logik borde EU därför kunna reglera social omsorg i Europa för att förstärka dess lokala karaktär och motverka att denna del av vårt samhälle säljs ut till företag med vinstintresse. EU:s jordbrukspolitik är kontroversiell därför att den har varit dyr då lösningen ofta varit att betala bönder för att producera mindre. Detta är en viktig skillnad mot min idé som handlar om att kontrollera

ägande av social omsorg. Dock visar jordbruksexemplet hur EU transnationellt kan reglera ägande för att bevara närhet i en transnationell marknad.

Att låta subsidiaritetsprincipen ligga till grund för lagstiftning som hindrar att omsorg säljs till transnationella företag är ett sätt på vilket en Europapolitik för jämlikhet kan utmana marknadens försök att tränga in i och kapitalisera människors närhet till det som är närstående.

Den konstitutionella teoretikern Helen Hershkoff har skrivit att privatisering är subsidiaritetsprincipens värsta fiende (Hershkoff 2016). När en samhällsfunktion har blivit privat går det principiellt inte längre att reglera dess koppling till människors intressen. Vinstgenerering blir överordnat.

Den våg av privatisering där omvårdnad har gjorts till en vara för de som kan betala för den och utlämnad till att drivas i privat bruk med vinstkrav för resten är en politisk utveckling som nationella regeringar är ansvariga för.

En transnationell jämlikhetspolitik kan stävja privatisering genom att lyfta upp omsorg till ett värde som är lika viktigt för alla människor oavsett var de bor och använda subsidiaritetsidén till att stävja privatiseringen och återanknyta omvårdnaden till

offentliga organisationer nära medborgare runt omkring på den europeiska kontinenten.

Det är alltså kopplingen mellan det som är nära och det som berör oss alla som måste bli tydlig i transnationell politik. I detta finns potentialen till ett tillstånd av fridfullhet. Ett tillstånd som motverkar oron i vårt rörliga samhälle. Men det är också en motståndshandling mot det som filosofen Nancy Fraser i sina senaste texter beskriver som det senkapitalistiska samhällets omsorgskris (Fraser 2016).

I framtida politiska projekt för jämlikhet måste det som av naturen är nära kunna relateras till det som är transnationellt. Närheten är djupt mänsklig, ordlös, grundläggande och därför en oundviklig del av ett politiskt projekt. En jämlikhetspolitik för Europeiska unionen måste alltså kunna transnationellt stävja privatiseringen, subsidiaritetsprincipens egentliga hot, och på så sätt hålla det som är närstående nära utan att vara fränkopplad från det som berör oss alla.

I tre punkter...

- Känslan av otrygghet och avlägsenhet präglar det transnationella samhället och det sätt på vilket det dominerats av marknadsorienterad politik antagen med minimal demokratisk legitimitet.
- En transnationell politik för jämlikhet måste förklara hur den skyddar närheten till det som är närstående såsom utbildning av barn, omhändertagande av äldre och vård av sjuka samtidigt som den kopplar samman människor för en politik som motsvarar vårt samhälles transnationalitet.
- Ett konkret EU-centrerat förslag är att lagstifta om en transnationell politik mot privatisering av samhällets nära och vårdande funktioner och på så sätt transnationellt åtgärda det kapitalistiska systemets omvårdnadskris.

Fri rörlighet för alla

Löftet om fri rörlighet mellan Europeiska unionens medlemsländer och om skyddet mot diskriminering på grund av nationalitet har varit Europeiska unionens två centrala konstitutionella rättigheter. Fri rörlighet utan hinder har skapat den inre marknaden men den har också utgjort grunden till att människor i arbete, människor som söker arbete men också människor som av vilken annan anledning som helst rör sig över gränser har kunnat resa omkring och vistas i

Europa. Kombinationen av det konstitutionella skyddet för fri rörlighet och skyddet mot diskriminering på grund av nationalitet har lagt grunden till att européer i stort sett kan arbeta var som helst med samma arbetsrättsliga skydd som sina arbetskamrater.

Detta var en av Europeiska unionens största framgångar. Dagspolitiskt har det blivit enormt kontroversiellt.

Den sakpolitiska kärnan i Storbritanniens brexitprocess, mitt bland all retorik, var frågan om barnbidrag för alla arbetare eller bara vissa (se *The New Settlement for the UK* daterat 2 februari 2016). Storbritannien ville kunna dra in på rätten till barnbidrag för arbetstagare med barn boende utomlands och dessutom genom att införa definitioner i stil med ”stabilt arbete” och ”ekonomiskt inaktiv” differentiera rätten till skydd för arbetstagare de facto beroende på nationalitet.

Juristen Charlotte O’Brien skriver i Europarättsforskningens mest ansedda tidskrift *Common Market Law Review* att de som beskrivs som ekonomiskt inaktiva eller utan stabil anställning i själva verket är människor från fattigare EU-länder som är i arbete men för lägre lön, med oregelbundna timmar och prekära kontrakt (O’Brien 2016). Det är en triumf för kapitalismens logik, fortsätter O’Brien, att nationella regeringar med Storbritannien i spetsen lyckas nedmontera EU:s mest framgångsrika konstitutionella skydd.

Denna EU-rättsliga utveckling ska ses mot bakgrund av att sättet vi arbetar på har förändrats överallt i Europa. Flexibelt är det positiva uttrycket för högutbildade nordeuropéer men prekärt är det mer passande sättet på vilket Europas arbetsmarknad bör beskrivas, speciellt för den yngre generationen.

EU-domstolen och även Europaparlamentet som historiskt har pressat på för att utöka definitionen av vad som är att anse som en arbetstagare och metodiskt underkänt diskriminering av arbetstagare på grund av nationalitet har i harmoni med en samhällsutveckling med ökad nationalism låtit skyddet försvagas.

Påhejad av regeringar från Torys Storbritannien, CDU:s Tyskland, Fine Gaels Irland och Socialdemokraternas Sverige har EU-domstolens praxis för skyddet mot diskriminering på grund av nationalitet för EU-medborgare utan anställning men som söker arbete kraftigt försvagats. Dessa nationella positioner som föreslår undantag från diskrimineringsskyddet framgår av skriftliga yttranden

från respektive regeringars juridiska ombud till Europeiska unionens domstol i mål C-67/14, *Alimanovic* och mål C-333/13, *Dano*.

De nationalistiska partierna i Europeiska unionen har kraftfullt förespråkat utträde just på grund av att de vill stänga ute människor från andra europeiska länder. Att resa snabbt och billigt till Greklands öar eller Bulgariens Svartahavskust är fri rörlighet tagen för given samtidigt som människor från Grekland eller Bulgarien ska hindras att söka arbete på samma villkor genom diskriminering i arbetsskyddet. Den fria rörligheten ska, enligt denna Europapolitiska vision, bli en klassfråga.

Inom Europeiska unionen måste en jämlikhetspolitik skydda rätten till fri rörlighet och diskrimineringsförbudet. Ett förslag i den riktningen vore att Europeiska unionen själv erbjöd ett bidrag för arbetssökande som vill arbeta i ett annat EU-land än sitt eget för att på så sätt ge alla européer rätten att röra sig fritt, inte bara de som är ekonomiskt starka. Ett sådant bidrag skulle också visa på en europeisk jämlikhetspolitik med integritet som står upp mot de nationalistiska strömningarnas krav på diskriminerande behandling. Detta skulle också frigöra den fria rörligheten från medlemsländernas godtycke och se till att denna rättighet inte blir en klassfråga.

Europeiska unionen ger redan så kallat Erasmusbidrag till högskolestudenter som vill åka på en utbytetermin till ett annat universitet. Ett EU-arbetssökarbidrag skulle därför kunna använda sig av detta system som förlaga.

Ett sådant EU-arbetssökarbidrag skulle kunna ges tidsbegränsat till EU-medborgare som vill söka arbete i ett annat land än sitt eget. Ett sådant bidrag är anpassat till samtidens rörliga arbetsmarknad. Det skulle också vara ett konkret sätt att bekämpa ungdomsarbetslöshet om möjligheten att söka jobb utanför det egna landet skulle kunna ske under trygga förhållanden och vara tillgänglig för alla.

I tre punkter...

- Fri rörlighet och skydd mot diskriminering på grund av nationalitet är två av Europeiska unionens viktigaste konstitutionella rättigheter.
- Nationalistiska anti-europeiska strömningar har tagit sikte på att återinföra lagenlig diskriminering på grund av nationalitet.

- En europeisk jämlikhetspolitik skulle kunna erbjuda ett tidsbegränsat bidrag som ger människor möjlighet att söka arbete i ett annat EU-land under trygga förhållanden.

En ny Europeisk omfördelningspolitik

Historikern Aurélie Andry beskriver hur Kol- och stålgemenskapen, den första varianten av Europeiska unionen, hade egna intäkter från moms och skatt på import. Dessa intäkter investerades sedan i välfärdsprogram för arbetare i kol- och stålindustrin, med bostadsprogram som det främsta exemplet.

Det finns med andra ord historiska exempel på hur Europeiska unionen har använt sig av direkt beskattning av de tillgångar som den själv genererar för att investera i politiska åtgärder för jämlikhet.

Dagens europeiska union har inget liknande system men år 2011 föreslogs en skatt på finansiella transaktioner (FTT) mellan medlemsländer.

Det finns flera anledningar till att införa en sådan skatt i ett ekonomiskt skakat Europa. Dels är det ett sätt att bekämpa den typen av spekulativ handel inom finanssektorn som ansågs ha triggat finanskrisen, dels ett sätt att se till att denna sektor bidrar till de offentliga finanserna då den fått mycket stöd av skattebetalare under krisåren. Rimligt, tycker många. Både Bernie Sanders och Hillary Clinton föreslog liknande skatt på finansiella transaktioner under 2016 års amerikanska valrörelse. Progressiva politiska rörelser är generellt positiva till den här typen av beskattning. Enligt Eurobarometermätningar är européer i allmänhet för en sådan här skatt. Den drabbar ingen fattig utan tar sig an en otämjd sektor som lever och frodas i ett transnationellt rum utan jämlikhetspolitik.

Idén var att alla medlemsländer skulle vara en del av förslaget. Det gick inte. Storbritannien tillsammans med Luxembourg var de största motståndarna. Sverige varken stödde eller stödjer förslaget om skatt på finansiella transaktioner.

I stället valde elva medlemsländer att gå vidare med förslaget i enlighet med de regler för fördjupat samarbete mellan vissa medlemsstater inom unionen som Lissabonfördraget beskriver. Denna variant av det ursprungliga förslaget är fortfarande under beredning. Enligt Europeiska unionens egna beräkningar skulle en sådan skatt på finansiella transaktioner inbringa mellan 30 och 35 miljarder euro per år endast för dessa elva medlemsländer.

Enligt förslaget i dess nuvarande form skulle den största delen av intäkterna gå direkt till medlemsländerna som, precis som alltid vad gäller EU-lagstiftning, kan välja att gå längre och lagstifta om en högre procentsats än det föreslagna 0,1 procent på obligationer och 0,01 procent på derivathandel.

En europeisk omfördelningspolitik för jämlikhet skulle i stället kunna föreslå att den största andelen av intäkterna från en europeisk skatt på transnationella finansiella transaktioner skulle gå direkt till Europeiska unionen själv för att sedan kunna investeras i en europeisk politik för jämlikhet. I samma anda som den tidiga Kol- och stålgemenskapens omfördelning av sina beskattade resurser till kol- och stålindustrins arbetare.

Varför inte finansiera ett bidrag för tryggt arbetssökande för européer likt det jag föreslog ovan genom de resurser som skulle genereras av en skatt på finansiella transaktioner? Varför inte använda sådana potentiella intäkter till att bekämpa den transnationella diskrimineringen av romer och säkerställa rätten till bostad och utbildning för denna befolkningsgrupp framför allt i länder som Bulgarien och Rumänien? Detta skulle komplettera den identitetspolitiska mobiliseringen mot diskriminering på grund av etnicitet som vi sett i Europas transnationella domstolar. Är inte detta en bättre politik för jämlikhet än att förbjuda tiggeri? Eller varför inte använda sådana resurser som FTT skulle generera till att förbättra mottagandet av flyktingar vid Europas gränser? Till att hjälpa människor i nöd i Medelhavet? Vore inte denna jämförelsevis lilla men ändå för många människor potentiellt direkt avgörande omfördelning genom FTT ett sätt att konkretisera Europeiska unionens tillgångar för de människor som bor på den europeiska kontinenten?

Detta är bara några förslag på de sätt på vilka intäkter från en hypotetisk skatt på finansiella transaktioner kan användas. De är emellertid förslag som angriper Europas mest inhumana varianter av ojämlikhet men också de frågor som triggar nationalistiska rörelser till en nedmontering av allt transnationellt. En Europapolitik för jämlikhet måste vara kapabel till omfördelningspolitik och redo att reformera Europeiska unionen i den riktningen.

En viktig lärdom av brexit är också att EU:s klassiska metod för omfördelning av resurser till stater och regioner genom olika former av stöd inte skapar en känsla bland medborgare att Europeiska

unionen gör någon som helst nytta i deras liv. Cornwall County är ett mycket bra och omskrivet exempel där varje invånare får över 1000 euro per capita i olika former av regionalt EU-stöd (besök hemsidan <https://www.cornwall.gov.uk/business/europe/>). Invånarna i Cornwall County röstade för utträde ur Europeiska unionen.

Europeiska unionen borde därför, tillsammans med beskattningsformer såsom FTT, lägga om sin omfördelningspolitik från direkta överföringar till stater eller regioner och i stället skapa former av individuella bidrag som är till direkt nytta i människors liv. Till exempel skapa ett individuellt bidrag för att söka arbete inom EU och identifiera områden i Europa med extrem fattigdom där idéer från den tidiga Kol- och stålgemenskapens bostadsbidrag kan komma till användning, och EU borde själv ge initiala bidrag till nyanlända flyktingar oavsett var i Europa de senare integreras.

Det är inte pengar som saknas, utan en omfördelningspolitik för jämlikhet.

I tre punkter...

- Det finns historiska exempel på hur Europeiska unionen har beskattat de tillgångar den själv generar och använt dessa till en politik för jämlikhet.
- Förslaget på en skatt på finansiella transaktioner (FTT) borde stödjas av samtliga medlemsländer men stöds i nuläget av elva av dessa. Intäkterna från en sådan skatt skulle kunna omfördelas och användas för en jämlikhetspolitik för Europa med början i den fria rörligheten för arbetstagare och arbetssökande, flyktingmottagande och diskriminering av romer. Dessa politiska åtgärder tar sin utgångspunkt i det samtida Europas mest dramatiska gemensamma problem och i de frågor som används som svepskäl av Europas nationalistiska partier för att nedmontera europeiskt samarbete.
- Europeiska unionen måste i större utsträckning omdirigera sin befintliga omfördelningspolitik från ekonomiskt stöd till stater och regioner till individuella bidrag.

Grundläggande sociala rättigheter

Skyddet av grundläggande sociala rättigheter inklusive arbetstagares rättigheter har historiskt varit Europeiska unionens bästa metod för att kollektivt lyfta skyddsstandarden på kontinenten.

Europeiska unionens lagstiftningsteknik fungerar så att EU-direktiv formulerar minimistandarden för skydd, till exempel hur många veckors betald semester och hur många veckors föräldraledighet alla européer ska ha rätt till. Länder som vill erbjuda högre skydd är fria att göra det men ingen får gå under denna minimistandard.

Under 1970-talet antogs en serie av direktiv som fortfarande är i kraft i dag: Skydd för arbetstagare när ett företag går i konkurs, skydd mot kollektiva uppsägningar och skydd mot diskriminering på arbetsplatsen. Under 1990-talet, då unionen planerades att öka i storlek, antogs direktiv som reglerade skydd mot utnyttjande av visstidsanställningar (något som Sverige har haft problem med), deltidsanställningar och rätten till föräldraledighet.

Vid sidan av alla EU:s kriser pågår en stillsam och långsam tolkningsprocess av hur Europeiska unionens rättighetskapande lagstiftningsmaterial ska tillämpas. Det är som om dessa europeiska rättigheter väldigt långsamt sipprar ner till arbetsplatser, lokala fackföreningar, anställda och ansvariga inom offentlig sektor för att plötsligt materialiseras som ett krav på lika lön för lika arbete, som ett krav på upphävande av åtstramningspolitik som drabbar kvinnors pensioner men inte mäns eller som ett krav på rätten till föräldraledighet trots att företaget inte går med vinst.

All den skyddslagstiftning som Europeiska unionen själv har antagit de senaste 50 åren lever ett stilla men regelbundet mycket viktigt liv för det stora antalet människor som använder sig av den. En politik för jämlikhet behöver visa hur den samling av rättigheter som Europeiska unionen har faktiskt ser ut och används men också hur de behöver reformeras. En europeisk ordning och reda på arbetsmarknaden.

Fördelen med det här nygamla Europapolitiska området är att själva mekaniken för hur den tillverkas redan är tillgängligt men behöver få nytt liv och synliggöras. En politik för jämlikhet borde ha använt sig av Europeiska unionens nät av skyddslagstiftning för att argumentera mot åtstramningspolitikens långtgående verkningar. Europeiska unionen bröt i och med åtstramningspolitiken också mot sin egen EU-gemensamma lagstiftning för socialt skydd, även om det oftare beskrevs som att EU enbart tvingade fram omstrukturering på nationell nivå (Kilpatrick & de Witte 2014).

Ett levande skydd för grundläggande sociala rättigheter i Europa skulle kunna motverka den kontinuitetskris som innebär att yngre generationer har klart sämre socialt skydd än sin egen föräldrageneration. Det är en typ av transnationell lagstiftningsteknik som är pragmatisk i det att den långsamt lyfter miniminivåer för skydd samtidigt som den uppmuntrar enskilda länder att ständigt utvecklas och reformeras i snabbare takt. Den är enkel att både tydliggöra och politisera.

En politik för jämlikhet behöver fokusera på alla européers sociala skydd också som en motvikt till den splittring som EU-utvidgningarna år 2004 och 2007 förde med sig. Utvidgningen blottade en motsättning mellan arbetarrörelser i fattiga och rika europeiska länder. En Europapolitik för jämlikhet borde politisera och reformera Europas grundläggande sociala rättigheter och transnationella solidaritet.

I tre punkter...

- Lagstiftning för grundläggande sociala rättigheter för alla européer är den transnationella Europapolitikens historiskt mest använda och mest framgångsrika strategi.
- Både under 1970-talet och 1990-talet antogs en serie skyddslagstiftning. Tyvärr blev den EU-ledda åtstramningspolitiken under den ekonomiska krisen ett förlorat tillfälle att göra Europas sociala rättigheter relevanta och konkreta för dagens européer.
- I ett Europapolitiskt projekt för jämlikhet behöver skyddet för grundläggande sociala rättigheter både politiseras och reformeras.

V. FÖRHOPPNINGAR OM EN EUROPEISK JÄMLIKHETSPOLITIK FÖR ETT TRANSNATIONELLT SAMHÄLLE

Den här rapporten är tänkt att visa hur en transnationell Europapolitik för jämlikhet kan tänkas se ut även om det bara är en skissartad början. Med den här rapporten vill jag också beskriva

hur den europeiska konstitutionen fungerar, på vilket sätt den behöver reformeras men också hur den redan nu kan vara en arena för samhällsförändring.

De politiska teman som rapporten har beskrivit – hur en transnationell politik måste vara konkret nära det som är människor närstående, hur den fria rörligheten måste vara tillgänglig för alla, hur Europa behöver en ny omfördelningspolitik och hur transnationella sociala rättigheter måste politiseras och reformeras – har alla en koppling till den krisande Europeiska unionen.

Dessa politiska teman är därför försök till konkretisering, förslag på hur en framtida Europapolitisk debatt kan se ut och idéer för hur EU-valfrågor kan formuleras för Europas vänsterpolitiska partier.

Den här rapporten är därför tänkt att förvandla ett jämlikhetsprojekt för det transnationella samhället från något som ofta framstår som abstrakt till något som kan bli konkret. Det är min övertygelse att lika abstrakt som idéer om stat och kommun som samhällsstrukturer redo att fyra av ett artilleri av jämlikhetskapande politik var för en jordbrukarson i Alingsås på 1910-talet, lika abstrakt kan denna transnationella struktur verka för oss som nyligen börjat leva i den. Därför tror jag att lika konkret som denna jämlikhetspolitik genom stat och kommun framstod för vad som sedermera blev en pensionerad kommunalarbetare i Alingsås på 1960-talet, lika konkret kan en transnationell Europapolitik för jämlikhet bli i vår nära framtid.

Det transnationella rummet har dominerats av marknadspolitik som till stor del har utformats långt ifrån demokratiska institutioner. Det transnationella rummet skapar en ekonomisk sårbarhet som gör många människor övertygade om att vi måste stänga in oss i våra respektive nationer och deportera, avvisa och diskriminera de som inte anses höra hemma.

En Europapolitik för jämlikhet ser samma ekonomiska sårbarhet men formulerar ett annat svar. En Europapolitik för jämlikhet vårdar det sätt på vilket vi är sammankopplade med varandra över nationsgränser och vill fylla det transnationella rummet med en politik som förbättrar människors livsförutsättningar.

Att skapa en transnationell politik för jämlikhet i Europa innebär inte att nationella språk, mattraditioner, byggnadsstilar, klädstilar, högtidsfiranden, religioner och andra sätt på vilket människor känner värme genom tillhörighet och gemenskap på något sätt försvinner. Däremot kan en transnationell politik för jämlikhet erbjuda ett

alternativ till de krafter som vill skapa en samhällsbyggande politik för etniskt särskiljande baserat på sådana symboler och företeelser.

Det transnationella är inte revolutionärt, även om det i dagens politiska klimat framstår som alltmer radikalt. Själva ordet är i sig självt avslöjande då det nationella alltjämt är kvar. Ett transnationellt politiskt projekt visar i stället hur det sätt på vilket våra nationella samhällen är sammankopplade är ett nytt samhälle i sig självt.

Ett samhälle fullt av möjligheter och utrymme för nya politiska lösningar.

Att prata om och tydliggöra Europas konstitutionella struktur är ett sätt att visa att det europeiska transnationella samhället innehåller en massa sätt på vilka jämlikheten mellan människor kan öka. Att beskriva konstitutionen så som den ser ut i dag är ett sätt att börja prata om hur den kan se ut i morgon. Det är ett sätt att svara på förändringar i vårt samhälle. Vi är mer rörliga och sammankopplade i tankar, idéer och politik med allt fler och Europas konstitutionella textdokument ger gemensamma, om än bristfälliga, referenspunkter för att kunna formulera en ny politik som involverar ett stort antal människor.

Att tänka kring vårt samhälle som stat och kommun är otillräckligt för att lyckas svara på frågan hur vårt samhälle ska förbättras och förändras. Vi behöver flytta fram gränserna för jämlikhetskapande politik. Inte backa tillbaka.

REFERENSER

Andry, A. 2017, *The European Left and 'Social Europe' in the Long 1970s*, doktorsavhandling vid EUI, kommande, hos författaren.

Balibar, É. 2004, "Homo nationalis: An Anthropological Sketch of the Nation-Form", i Balibar, É. (red.) *We, the people of Europe?: Reflections on transnational citizenship*, Princeton University Press, Princeton.

Benhabib, S. 2009, "Claiming Rights Across Borders: International Human Rights and Democratic Sovereignty", *American Political Science Review* 103 (4), s. 691–704.

Benhabib, S. 2012, "The Future of Democratic Sovereignty and Transnational law: On Legal Utopianism and Democratic Scepticism", Strauss Working Paper 03/12, NYU School of Law.

Cover, R. 1983, "Foreword: Nomos and narrative", *Harvard Law Review*, 97 (4).

Eskridge, W. 2002, "Some Effects of Identity-Based Social Movements on Constitutional Law in the Twentieth Century", *Michigan Law Review* 100, s. 2062–2083.

Featherstone, K. 1988, *Socialist Parties and European Integration: A Comparative History*, Manchester: Manchester University Press, New York.

Fraser, N. 1995, "From Redistribution to Recognition? Dilemmas of Justice in a 'Postsocialist' Age", *New Left Review* 212 July/August, s. 68–93

Fraser, N. 2016, "Contradictions of Capital and care", *New Left Review* 100 July-August, s. 99–117.

Hershkoff, H. 2016, "Privatizing public rights: common law and state action in the United States", i Kahana, T. & Scolnicov, A., *Boundaries of State, Boundaries of Rights*, Cambridge University Press, Cambridge.

Kilpatrick, C. 2014, "Are the Bailouts Immune to EU Social Challenge Because They Are Not EU Law?", *European Constitutional Law Review* 10 (3), s. 393–421.

Kilpatrick, C. 2015, "On the Rule of Law and Economic Emergency: The Degradation of Basic Legal Values in Europe's Bailouts", *Oxford Journal of Legal Studies* 35 (2), s. 325–353.

Kilpatrick, C. & De Witte, B. 2014 (red.) "Social Rights in Crisis in the Eurozone: the Role of Fundamental Rights' Challenges", EUI Working Paper, 2014/5.

Neergaard, A. 2015, "Det fackliga löftet: solidaritet, fackföreningsrörelse och arbetskraftsinvandring", i *Arbetskraft från hela världen*, Delmi Rapport och Policy Brief 2015:9.

O'Brien, C. 2016, "Civis capitalist sum: class as the new guiding principle of EU free movement rights", *Common Market Law Review* 53 (2), s. 937–978.

Pelling, L. & Strinäs, M. 2016, *Jämlikhetskapande integration – En handlingsplan i tio punkter*, Rapport Arena idé.

Recchi, E. 2014, "Pathways to European Identity Formation: A Tale of Two Models", *European Journal of Social Science Research* 27(2) s. 119–133.

Resnik, J. 2014, "Federalism(s)'s Forms and Norms: Contesting Rights, De-Essentializing Jurisdictional Divides, and Temporizing Accommodations", i Fleming, J.E. & Levy, J.T. (red.) *Federalism and Subsidiarity: Nomos Lv*, NYU Press, New York.

Sassoon, D. 1996, *One Hundred Years of Socialism: The West European Left in the Twentieth Century*, part five, I.B. Tauris, London.

Stiglitz, J. 2016, *The euro: How a common currency threatens the future of Europe*, WW Norton & Company, New York.

Tushnet, M. 2000, *Taking the Constitution away from the Courts*, Princeton University Press, Princeton.

Virno, P. 2004, *A Grammar of the Multitude: For an Analysis of Contemporary Forms of Life* (övers. Bertolotti, Cascaito, Casson), Semiotext (e), New York.

TIDIGARE RAPPORTER I SERIEN NY TID

Rapporterna finns tillgängliga för nedladdning från

<http://www.arenaide.se/rapporter/>

Rapport 32, *En väg mot tillväxt och ökad sysselsättning i Europa*, av Lars Anell, november 2016

Rapport 31, *Tillbaka till socialförsäkringar för alla*, av Anna Hedborg, oktober 2016

Rapport 30, *Sabotera inte öppenheten om partipolitikens pengar – en rapport om insynen i de politiska partiernas finansiering*, av Sverker Lindström, maj 2016

Rapport 29, *Integrationsutmaningen: Fackliga förslag och lösningar*, av Veronica Nelson, maj 2016

Rapport 28, *Søren Krarup – konservatismens tredje våg*, av Per Wirtén, september 2015

Rapport 27, *Tyskar och "utlänningar"*, av Uno Westerlund, april 2015

Rapport 26, *Sätt riksdagen i karantän – en rapport om svängdörren mellan politik och påverkansindustri*, av Daniel Mathisen, maj 2015

Rapport 25, *Cuba the Growing Signs of Inequality – The Consequences of an Economy of Scarcity and Reforms*, av Katrin Hansing & Uwe Optenhögel, april 2015

Rapport 24, *Gör din plikt – kräv din rätt! – En utredning om medborgartjänst*, av Mats Wingborg, april 2015

Rapport 22, *Ett marinblått Frankrike? – En analys av den Nationella frontens maktambitioner*, av Tomas Lindbom, april 2014

Rapport 21, *Taksim är överallt*, av Alexandra Franzén, februari 2014

Rapport 20, *Sino-japansk lek med historisk eld*, av Börje Ljunggren, januari 2014

Rapport 19, *The Swedish Model – conflict or consensus?*, av Håkan A Bengtsson, oktober 2013

Rapport 18, *Vi har aldri vært kulturradikale. Georg Brandes og kulturradikalismen*, av Håvard Friis Nilsen, maj 2013

Rapport 17, *Pengar till politikerna och risken för korruption*, av Sverker Lindström, april 2013

Rapport 16, *Wii the people – Partier, rörelser, infrastruktur och presidentvalskampanjen 2012*, av Matt Browne, översatt av Eric Sundström, december 2012

Rapport 15, *Vinst och den offentliga tjänstemarknaden – En rättslig analys*, av Ardalan Shekarabi, oktober 2012

Rapport 14, *Cuba – In Search of an "Orderly Transition"*, av Uwe Optenhögel och Florian Pronold, september 2012

Rapport 13, *Efter Europas svältkur – En ny ekonomisk debatt?*, av Katrine Kielos, juni 2012

Rapport 12, *Ecological Industrial Policy as a Key Element of a Sustainable Economy in Europe*, av Matthias Machnig, april 2012

Rapport 11, *Finanskapitalets makt och fackets möjligheter*, av Ingemar Lindberg och Magnus Ryner, mars 2012

Rapport 10, *Myten om Järnladyn – Bilden av Margaret Thatchers ekonomiska politik*, av Katrine Kielos, februari 2012

Rapport 9, *Creating a Sustainable Solidaristic Society: A Manual*, av Bo Rothstein, november 2011

Rapport 8, *Från Tel Aviv till Teheran – Arbetarrörelsen i Mellanöstern*, av Alexandra Franzén, september 2011

Rapport 7, *Strategier för en global fackföreningsrörelse*, av Mats Wingborg, september 2011

Rapport 6, *Latinamerika, vänstern, framtiden*, av Magnus Linton, januari 2011

Rapport 5, *Det civila samhället mellan stat och marknad*, av Håkan Arvidsson, december 2010

Rapport 4, *Nästa vänster – efter den nationella klasskompromissens tid*, av Ingemar Lindberg, oktober 2010

Rapport 3, *Det populistiska laboratoriet. Nederländerna inför valet*, av Per Wirtén, juni 2010

Rapport 2, *What's left? Fransk vänster efter förnyelsen som aldrig kom*, av Wojtek Kalinowski, mars 2010

Rapport 1, *En radikal och progressiv stadspolitik – en provisorisk utopi*, av Johannes Åsberg, mars 2010

